

Het Verhaal van Woerden

Verhaal 40 Molukse Woerdenaren

Nederlands-Indië

De huidige Republiek Indonesië behoort tot halverwege de vorige eeuw tot het Koninkrijk der Nederlanden. De aanwezigheid van de Nederlanders gaat terug tot in de 16^e eeuw. De Verenigde Oost-Indische Compagnie rooft in 1509 het eiland Ambon van de Portugezen. Uit "Nederlands Indië" haalt de VOC allerlei specerijen, maar ook thee en tabak vandaan. Op verschillende plaatsen bouwt het bedrijf – in veel opzichten een verlengstuk van het toenmalige Nederland – handelsposten en forten. Waar de handelaren het nodig vinden, wordt het benodigde land vaak met geweld in bezit genomen. Soms wordt de bevolking van hele eilanden uitgemoord. Handel en winst, daar draait het om. De Molukse eilanden staan bekend als de 'specerijen eilanden'. Kruidnagel groeit alleen op vijf kleine eilandjes in de Noord-Molukken. De muskaatboom groeit alleen goed op de Banda-eilanden in de Zuid-Molukken.

Het KNIL

Al in de tijd van de VOC bestaat er een soort koloniaal leger. Het dient om het Nederlandse gezag te handhaven en opstanden neer te slaan. In dit (latere) Koninklijk Nederlands Indisch Leger (KNIL) dienen Europeanen en Afrikanen, maar ook veel mensen uit Indië. Onder hen zijn ook veel bewoners van de Molukken, en dan vooral van het grootste eiland: Ambon. In tegenstelling tot veel andere volken in dit gebied, behoren zij tot de Christelijke kerk. In 1870 telt het KNIL 820 Molukse militairen. Maar in 1890 zakt de kruidnagelmarkt in elkaar. Er komt werkloosheid. Het aantal Molukse militairen stijgt snel, tot ruim 4.000 man. In 1942 loopt Japan Nederlands-Indië onder de voet. Op 5 maart van dat jaar geeft Nederland zich over. De KNIL soldaten worden krijgsgevangen gemaakt.

Indonesië

Japan capituleert uiteindelijk onder druk van de geallieerden en het gebruik van twee atoombommen. Op 15 augustus 1945 komt Indië weer in Nederlandse handen maar twee dagen later roepen Soekarno en Hatta de onafhankelijkheid uit van de "Republiek Indonesia". Nederland laat het er niet bij zitten en bindt de strijd aan tegen degenen die de onafhankelijkheid steunen. Ons land stuurt tienduizenden soldaten die samen

met het KNIL de orde en rust moeten herstellen. Over en weer vallen duizenden doden. In 1947 en 1948 besluit Nederland om de strijd op te voeren met een tweetal 'politieke acties'. Feitelijk gaat het om een totale landoorlog. Het verzet groeit. Onder internationale druk moet Nederland de kolonie opgeven en vanaf 27 december 1949 is Indonesië een onafhankelijk land.

Belofte

Het is de bedoeling dat sommige gebieden binnen de nieuwe staat zichzelf mogen besturen. Nederland doet zo'n toezegging aan Ambon - de Zuid-Molukken mogen in vrijheid zelf bepalen wat ze willen. Daarop richten de inwoners van de Molukken de "Republiek Maluku Selatan" (RMS) op: de Republiek der Zuid-Molukken. Maar Nederland erkent de RMS niet en maakt de toezeggingen nooit waar. In juli 1950 heft Nederland het KNIL op en ontstaat er een probleem voor de Molukse bevolking. Indonesië ziet hen als handlangers van de voormalige bezetter en hun plannen voor een RMS zijn een bedreiging voor het land. Waar moeten de KNIL-ers en hun familie heen? De Nederlandse regering besluit om ze 'tijdelijk' naar ons land te halen. Later gaan ze weer terug, zo denkt de regering, als het weer rustig is.

Evacuatie

Het is 28 september 1950 als Indonesië de Molukse eilanden overvalt, de RMS-regering afzet en het staatshoofd – Chris Soumokil – vermoordt. Met elf scheepsladingen worden ongeveer 4.000 Molukse mannen (ex KNIL-militairen), samen met hun vrouwen en kinderen naar Nederland gebracht. De hele groep bestaat uit ongeveer 12.500 personen. Na aankomst gaan ze naar de ongeveer 90 in gereedheid gebrachte woonoordern ('kampen'). Het grootste deel komt terecht in de voormalige concentratiekampen Westerbork en Vught. Al snel blijkt dat een snelle terugkeer naar de Molukken er niet meer in zit. De kampbewoners moeten verhuizen naar speciale woonwijken, her en der in het land.

Woonoordern in Woerden

In Woerden worden drie kampen ingericht. Het grootste komt te liggen bij de Utrechtsestraatweg. Daar is nu de woonwijk "Meander". In het kamp gaan 284 personen wonen. Een tweede kamp komt bij de Singel, voor 181 mensen. Op die plek staat nu het appartementengebouw Singelhof. Het derde kamp is de Kazerne in de binnenstad. Het wordt de woonplaats voor nog eens 118 mensen.

De omstandigheden in deze kampen zijn beroerd. In het begin worden de bewoners eigenlijk aan hun lot overgelaten. Later komen er wel voorzieningen, zoals een ziekenboeg, badkamers met een douche, toiletten en keukens. Maar het blijft allemaal primitief. In 1965 wordt het kamp aan de Utrechtsestraatweg ontruimd en in 1967 volgen de andere twee. Van de ongeveer 650 Molukse Woerdenaren blijven er 250 in de stad wonen. Niet in een aparte wijk – en daarin is Woerden in Nederland bijna uniek – maar verspreid over alle wijken. Ongeveer 150 mensen gaan terug naar Indonesië en de rest verhuist naar andere plaatsen in ons land. Zij willen liever in een Molukse wijk

wonen, zoals in Breukelen. Er komen ook twintig gezinnen naar Woerden van elders, die juist niet in zo'n wijk willen wonen.

Vlagincident

In Woerden verloopt, anders dan in veel andere plaatsen, de opvang en integratie van de nieuwe stadgenoten redelijk rustig. Maar één gebeurtenis krijgt wel landelijke bekendheid. Zoals elke maand wordt op 28 juli 1951 de Nederlandse en de Molukse RMS-vlag gehesen ter herinnering aan de stichting van de Republiek der Zuid-Molukken. Die middag komt de Woerdense wethouder Van Beek op bezoek. Hij heeft een paar Woerdense politiemensen bij zich, en ook een paar ambtenaren van het Ministerie van Buitenlandse Zaken. Eén van die ambtenaren maakt een opmerking. Hij vindt het niet kunnen dat beide vlaggen naast elkaar hangen. Nederland heeft immers nooit de RMS erkend. Hij wil dat beide vlaggen verdwijnen. Maar het Molukse bestuur van het woonoord weigert dit te doen. Twee rijksambtenaren halen dan de vlaggen zelf naar beneden en sleuren de Molukse vlag door de modder. Dat pikken de bewoners niet. De twee rijksambtenaren krijgen klappen en verlaten onder politiebegeleiding het terrein. 's-Avonds gaat een grote groep Molukse bewoners naar het politiebureau – dat dan nog aan Het Plantsoen staat. Er dreigen rellen uit te breken. Gelukkig weet politiechef Cornelisse de boel te kalmeren. Maar ... het muisje krijgt een staart. De burgemeester van Kamerik en Zegveld, de heer Reijers, zit ook in de Eerste Kamer en stelt pijnlijke vragen over het vlagincident. De landelijke kranten schrijven ook afkeurend over het optreden van de rijksambtenaren.

Proclamatiedag

Elk jaar, op 25 april, gedenkt de Molukse gemeenschap de oprichting van de RMS in 1950. Die dag heet de proclamatiedag. De hoop op een eigen republiek blijft voortleven maar zichtbare vorderingen blijven uit. Ook de aanslagen en kapingen van twee treinen, een school en de Indonesische ambassade, in de jaren 70 van de vorige eeuw, brengen de verwezenlijking van de Republiek der Zuid-Molukken niet dichterbij. Over en weer vallen helaas opnieuw slachtoffers. Er bestaat een RMS-regering in ballingschap. Veel mensen geven de hoop op een vrije republiek niet op. In Woerden is de Stichting Sinar Maluku actief. De stichting zet zich in voor zorg en rouwverwerking, maar ook voor sport, spel en cultuur.

Meer weten?

Woerden en omgeving:

- Deiman, Ria *Wonen: meer dan een dak boven je hoofd: huisvesting en participatie van Molukkers in Woerden en Ooststellingwerf* (Groningen, 1995)
- *Tanda Mata: Verhalen van de eerste generatie Molukkers naar aanleiding van hun 60-jarig verblijf in Woerden* (Woerden, 2011)
- Wijk, Nico van 'Ambon of Belanda?': een studie over Molukkers in Woerden (Leiden, 1985)

Rechten

Het geheel of gedeeltelijk overnemen van de tekst is toegestaan onder vermelding van "Bron: Het Verhaal van Woerden".